

Eğitimin Ekonomik Değeri

Işıl ÜNAL (*)

Bugün artık, eğitilmiş insangücünün, eğitilmemiş olana kıyasla daha verimli olduğu kabul edilmektedir. Ücret sistemlerini belirleyen çeşitli değişkenler olmakla birlikte, eğitim düzeyinin ücretlere yansıdığı da bilinmektedir. İşveren, eğitilmiş insangücünün daha verimli olduğunu kabul etmekte, ona daha fazla ücret ödeme eğilimi göstermektedir. Ancak, henüz tartışılan ve üzerinde görüş birliğine varılmamış olan konu, eğitilmiş insangücünün niçin daha verimli olduğu konusudur. Özellikle, eğitimin bireye kazandırdığı ve onu verimli kılan özelliklerin hangi özellikler olduğu henüz araştırılan bir konudur. Bir başka deyişle «nitelikli insangücü» denilen ve «verimli» kabul edilen insangücü, eğitim sürecinde neler kazanmaktadır? Ya da işveren, daha fazla eğitilmiş insan faktörünü niçin tercih etmekte, onun daha verimli olduğuna inanmaktadır? İşte bu özellikler, «eğitimin ekonomik değerini oluşturan özellikler olarak anılmaktadır.

Eğitimin verimliliği hangi yollarla artırdığı konusundaki tartışmaları Woodhall şöyle aktarmaktadır:

...eğitim, işçilerin becerilerini artırarak mı, yoksa işverenlerin özel tutum, güdü ve kendine güven gibi özellikler setini tanımlamasını olanaklı kıldığı için mi verimliliği artırmaktadır? Eğitimin yalnızca yetenek ve tutumları tanımlayan bir seçme aracı mı, yoksa işçiyi işveren gözünde değerli kılan tutum ve yetenekleri yaratan bir araç olarak mı kullanıldığı yolunda birbirine karşıt görüşler vardır. ¹

Ancak, eğitimin işveren için seçme ölçütlerini geliştirmede oynadığı rolün, daha çok, bireye kazandırdığı özelliklerle birlikte ele

(*) Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölünü Araştırma Görevlisi.

(1) Maureen Woodhall, «Education Word and Employment in Leveloping Countries», International Development Research Centre Manuscript (March, 1979), s. 35

alınması veya bu nokta ihmal edilerek, eğitimin ekonomik değerinin, kazandırdığı özellikler açısından tanımlanması daha sık rastlanan bir durumdur.

İşverenlerin, istihdam edilecek bir meslek elemanının, mesleksel bilgi ve beceri kazanmış olmalarını istedikleri bilinmektedir. Bu mesleksel bilgi ve becerinin kazanılmasında da eğitimin rolüne inanılmaktadır: Bu anlamda eğitimin ekonomik değeri, bireylere kazandırdığı mesleksel bilgi ve beceri ile ilgili bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, yaygın olan bu kaniya karşılık, eğitimin ekonomik değerini başka türlü açıklayan yazarlar da bulunmaktadır. Örneğin Blaug, «eğitimin ekonomik değeri, üretken beceriler ve teknik bilgilerden çok, eğitimin tutumlar, güdü, sosyal ve iletişim becerileri üzerine olan etkisine dayanır.»² savını ileri sürmektedir.

Woodhall, Blaug'un bu konudaki görüşlerini şöyle aktarmaktadır:

Blaug'a göre işverenler, daha iyi eğitilmiş bireylere, eğitim onlara özel bir beceri kazandırmasa da daha fazla ödeme yapmaktadırlar. Çünkü, onlar daha fazla başarı güdüsüne, kendine güvene sahiptirler, problem çözmede insiyatifi kolayca kullanabilirler, deneimsel sorumlulukları daha hızlı kabul edebilirler, değişen çevreye kendilerini kolayca uydurabilirler, iş deneyimi ve fabrika eğitiminden daha fazla yararlanabilirler. Sadece bunlara sahip oldukları için değil, iş yaşamında bu özelliklerini geliştirdikleri için de onlara daha fazla ödeme yapılır.³

Blaug, eğitimin bireye yukarıda belirtilen ve «sosyal ve iletişim becerileri» olarak adlandırdığı özellikler ile güdü ve tutumları kazandırarak da daha verimli çalışmasını sağladığını savunmaktadır. Bu sav, eğitimin ekonomik değerinin, bireye kazandırdığı iki tür beceri, tutum ve değerler ile birlikte yorumlanması gereğine işaret etmektedir. Aslında Blaug, eğitimin ekonomik büyümeye katkısını, işçilere «teknik olarak gerekli üretken beceriler»den çok, onlara bazı değer ve tutumlar kazandırarak sağladığını savunmaktadır. Bir başka deyişle, Blaug'a göre eğitim, bireyin bazı şeyleri bilmesini sağladığı için değil, onlarda «bilme problemine belli bir yaklaşım biçimi» oluşturduğu için ekonomik değere sahiptir.⁴

(2) Mark Blaug, «Education a i Employment Problem in Developing Countries», International Development Research Centre Manuscript Reports, (March, 1979), s. 4.

(3) Woodhall, *Op. Ver.*, s. 37.

(4) *Aynı*, s. 37.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yapılan bazı araştırmalara dayalı olarak ileri sürülen bu görüşler, mesleksel eğitim açısından gözönünde tutulacak nitelikte görülmektedir. Yani eğitim sistemi, meslek elemanlarına ancak, mesleksel beceriler yanında diğer becerileri ve bazı değer ve tutumları gereğince kazandırabildiği zaman, piyasanın gereksinmelerine dönük, üretken insangücünü yetiştirmiş olacaktır.

Eğer üretken ya da verimli işgücü, yukarıda değinilen araştırma sonuçlarının ortaya çıkardığı gibi, mesleksel bilgi ve becerilerden daha çok sosyal ve iletişim becerilerine, bazı değer ve tutumlara sahip olan işgücü ise, bu sonuç, insangücü ve eğitim planlaması açısından önemli bir sonuç olmaktadır. Özellikle her düzeyde pahalı ve zor bir eğitim olan meslekî teknik eğitim açısından ele alındığında, mesleksel eğitimi tam anlamıyla vermeyi amaçlayan bir uygulamadan çok, daha az yatırım gerektiren ve bireye daha çok kendini iş yaşamında geliştirme eğilimi kazandıran bir eğitim daha rasyonel bir yol olarak görülebilir. Böyle bir yaklaşımla ele alınacak insangücü ve eğitim planlaması girişimleri daha esnek modellere dayandırılarak, hem istihdam konusunda ileride ortaya çıkabilmesi olası darboğazların önlenmesi, hem de eğitim yatırımlarının verimliliğinin artırılması açısından tercih edilecek bir yol olabilir.

Bilindiği gibi eğitim sistemi, tarım sektörü dışında tüm ekonomik sektörlerle insangücü yetiştiren, yani işgücü girdisi sağlayan bir sistem durumundadır. Eğitim sistemi bu özelliği nedeniyle, ülkedeki insangücü kullanım düzeyini (istihdam düzeyini) ve faktör verimliliğini etkilemektedir. Ülkedeki istihdam ve verimliliğin belirleyicisi olmamakla birlikte, eğitim sistemi, eğitim planlaması aracılığı ile, gelecekteki insangücü yapısının oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. Bu yapı ise, insangücü arz ve talebinin uygunluk derecesini sayısal ve nitel anlamda belirlemekte ve böylece sözü edilen bu iki değişkeni etkilemektedir.

Nitel çakışma mesleksel anlamda ele alındığında, insangücü projeksiyonları ve buna dayalı eğitim planlaması ile başarılması zor bir çaba olarak ortaya çıkmaktadır. Bugünden kalkarak toplam insangücünün gelecekte ulaşması gereken mesleksel yapıyı kestirmek güç olmaktadır. Çünkü hem teknolojik değişimin, hem de ülke ekonomisinin gelişme hızının ve yönünün kestirilmesi hemen hemen olanaksız olmaktadır.

Bu gibi güçlükler söz konusu olduğuna göre, özellikle kalkınma çabası içerisinde olan ve verimlilik, istihdam gibi sorunları çözme

durumunda olan bir ülke için, verimli insan gücünü en az yatırım harcaması ile yetiştirmek önem taşımaktadır.

Ancak, böyle bir bakış açısının tercih edilebilmesi için, her şeyden önce eğitimin ekonomik değerini oluşturan özelliklerin ve bunların verimlilik üzerindeki etkilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle verimli insan gücü tanımının yapılması gerekmektedir. Bunun yanında, mesleki bilgi ve becerinin okulda ya da işbaşında kazanılması durumunda ortaya çıkacak toplam maliyetin ve bundan devlete, işyerine ve bireye düşen payın hesaplanması gerekli olmaktadır.

K A Y N A K L A R

Blaug, Mark. -Education ar the Employment Problem in Developing Countries,- *International Development Research Centre Manuscript Reports*, (March, 1979).

Ebiri, Kutlay, Zeynep Bozkurt ve Aydın Çulfaz, -İnsan Gücü- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Hazırlık Çalışmaları (İlk öneriler), DPT-SPD, Ankara, 1976.

Hesapçıoğlu, Muhsin. *Türkiye'de İnsan Gücü ve Eğitim Planlaması*. Ankara: A Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay No. 127, 1984

Woodhall, Maureen. -Education Work and Employment in Developing Countries,- *International Development Research Centre Manuscript Reports*, (March, 1979).

«Bir yönden bilgisizliği gidermeğe çalışırken, öte yönden de yurt çocuklarını toplumsal ve ekonomik alanlarda etkin ve verimli kılabilmek için gerekli olan ön bilgileri iş üstünde öğretmek yöntemi, eğitim ve öğretimin ana kuralı olmalıdır.»

ATATÜRK

(Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri* I, s. 223)
